

P2013
5265к

Плано Карпини

**МОҢҒОЛДАРДЫҢ
ТАРИХЫ**

Тильом де Рудрик

**ШЫҒЫС БАҒЫТҚА
САЯХАТЫМ**

*Жуованни дель
Глано Карпини*

МОҢҒОЛДАРДЫҢ ТАРИХЫ

Тильол де Зубрук

ШЫҒЫС БАҒЫТҚА САЯХАТЫМ

Аударған Ш.Тоқтамұратұлы

МЕРЕКЕ
БАСТАМ

Алматы
2012

Мазмұны

Кіріспе.....	7
Антивардың бас имамы Жиованни дель Пано Карпини-дің жазған, біздің татар деп атап жүрген моңғолдардың тарихы жайлы.....	11
Бірінші тарау Татарлардың орналасуы, жер бедері, ауа-райы жайлы.....	13
Екінші тарау Олардың бет әлпеті, киім-кешегі, үй-жайы, дәулеті және некелесулері жайлы қысқаша айтарымыз.....	14
Үшінші тарау Олардың діні, нені күнә деп көретіні, қалай сиынатыны, қалай бал ашатыны, жерлеу рәсімдері жайлы.....	17
Төртінші тарау Татарлардың мінез-құлқы, ас-суы, дәстүр-салты жайлы айтарымыз.....	22
Бесінші тарау Татар хандығының түп негізі, олардың би-төрелері жайлы.....	26
Алтыншы тарау Олар әскерлерін қалай бөлімдейді, қалай соғысады, олардың соғыс қару-жарақтары қандай, найзаласқанда қандай айла- тәсілдер қолданады, қала-қамалдарды қалай қоршауға алады, түсіп бергендердің сенімін қалай аяқ асты етеді, тұтқындарды қалай азаптайтындары жайлы.....	39
Жетінші тарау Татарлар адамдармен қандай достық қатынаста болатыны және де оларға бағынышты болған немесе қарсылық көрсетіп соғысқан елдер, тәуелді бодандықтағыларды қалай қорлап қинайтындықтары туралы	45
Сегізінші тарау Татарлармен қалай соғысу және олардың не нәрсеге дәмеленетіндігі, соғыс құралдары, армиясының құрылымы, шайқас кезінде олардың айла-шарғыларына қалай жауап қайтару, олардан қолға түскендерге не істеу керектігі жайлы айтарымыз.....	50

Соңғы тарау

Біздің жүріп өткен ел, жерлеріміз және олардың жай-күйі, жағдайлары, Татар ханының сарайы, олардың хан, төрелері, сол жерде бізге жолыққан куәлер жайлы.....58

Плано Карпинидің жол жүрген уақыт кестесі.....82

Түсініктемелер.....84

ШЫҒЫС БАҒЫТҚА САЯХАТЫМ

Кіріспе.....101

Вильгельм де Рубрук. ШЫҒЫС БАҒЫТҚА САЯХАТЫМ
1253 жылғы жаздың жайдары.....105

Бірінші тарау

Біз Константинопольден аттанып татарлардың алғашқы қаласы Солдайяға жеттік.....106

Екінші тарау

Татарлар және олардың үй-жайлары.....110

Үшінші тарау

Олардың төсек-орындары, табынып сиынатындары, тамақтанудағы әдет-ғұрыптары.....112

Төртінші тарау

Олардың ішетін сусындары, бөгде адамдарды қалай құрметтеп, сусын ұсынатындары жайлы.....113

Бесінші тарау

Жейтін тағамдары.....114

Алтыншы тарау

Олардың қымыз дайындайтындары жайлы.....115

Жетінші тарау

Олардың тамаққа керектенетін жан-жануарлары, киетін киімдері және де аң аулау кәсіптері жайлы.....116

Сегізінші тарау

Ерлерінің шаш өсіруі және әйелдер киімі.....117

Тоғызыншы тарау

Әйелдердің міндетіндегі жұмыс, тұрмысы, некелесуі.....118

Онныншы тарау	
Олардың жанжалдасуы, дау-жанжалды шешу жолдары, елім және жерлеурәсімдері жайлы.....	120
Он бірінші тарау	
Біздің жабайылар еліне барғанымыз және де олардың жайсыз мінез-құлықтары туралы.....	121
Он екінші тарау	
Скатайдың ордасы және ондағы христиандардың қымыз ішпейтіндігі жайлы.....	123
Он үшінші тарау	
Аруақтарға құлшылық күнінің алдыңғы күні Аландардың бізге қонаққа келгені	125
Он төртінші тарау	
Дінімізді қабылдағысы келген бір саррацин адамы және де алапес ауруы бар сияқты кейбір адамдар жайлы.....	126
Он бесінші тарау	
Біздің көрген қиындықтарымыз және де Командар моласы жайлы.....	128
Он алтыншы тарау	
Сартақ елі және де ондағы адамдар жайлы.....	131
Он жетінші тарау	
Сартақ сарайы және оның абырой-атағы жайлы.....	132
Он сегізінші тарау	
Біз Сартақтың әкесі Батудыкіне бару туралы бұйрық алғанымыз жайлы.....	135
Он тоғызыншы тарау	
Сартақ, Мангу хан және де Кен хан1 христиан дінін құрметтейтіндігі, Шыңғыс хан және татарлардың шығу тегі.....	136
Жиырмамыншы тарау	
Орыс, Мажар, Аландар және Каспий теңізі жайлы	138
Жиырма бірінші тарау	
Бату ордасы және оның бізді қалай қабылдағаны жайлы.....	140

Жиырма екінші тарау

Діндар сопылардың Мангу хан ордасына сапары.....143

Жиырма үшінші тарау

Ягак өзені жайлы, ол елдің өртүрлі жері, адамдары жайлы.....145

Жиырма төртінші тарау

Жол сапарымыз кезінде арып-ашып, шаршап, өлдегеніміз жайлы.....147

Жиырма бесінші тарау

Бүрінің өлімі және мұндағы Германдардың баспанасы жайлы.....148

Жиырма алтыншы тарау

Нестор ғұрпымен табынушылар және Саррациндер қалай аралас-құралас болғаны және де олардың киелі затқа табыну ғұрыптары жайлы.....151

Жиырма жетінші тарау

Олардың ғибадатханалары, сиынатын киелі дүниелері және құдайға қалай құлшылық жасайтындары жайлы.....152

Жиырма сегізінші тарау

Бұл елдердің өртүрлі халықтары жайлы және де әкешешелерінің етін жейтін әдеті бар адамдар жайлы.....155

Жиырма тоғызыншы тарау

Кайлактан аттанып, найман жерімен жүргенде бізге кездескен кейбір жағдайлар туралы.....159

Отызыншы тарау

Наймандар мекені жайлы, Кен ханның өлімі, оның әйелі және де тұңғыш ұлы жайлы.....160

Отыз бірінші тарау

Мангу ханның ордасына барғанымыз жайлы.....162

Отыз екінші тарау

Христиан дінділердің ғибадатханасы жайлы, Сергей есімді нестор ғұрыпты жалған софыға жолыққанымыз жайлы.....164

Отыз үшінші тарау

Бізді қалай қабылдағаны жайлы.....167

Отыз төртінші тарау

Бұл елде бізге кездескен Лотаринг аймағының бір әйелі және Париждің алтын бұйым шебері бір адамы жайлы.....170

Отыз бесінші тарау

Акрадан келген шырақшы лама Феодул және басқа да адамдар жайлы.....172

Отыз алтыншы тарау

Мангу ханның рұқсатымен белгіленетін жосындар жайлы, оның бәйбішесі, тұңғыш ұлы нестор ғұрпындағы құлшылыққа қатысқаны жайлы.....174

Отыз жетінші тарау

Нестор ғұрпындағы ораза жайлы біздің қалай Мангу ханның ордасына барғанымыз және басқа да сапарларымыз жайлы.....177

Отыз сегізінші тарау

Сергей софының Кота ханымды емдеп жазуы.....181

Отыз тоғызыншы тарау

Хан ордасы маңындағы жерлер жайлы, татарлардың мінез-құлқы, ақшасы, жазуы жайлы.....184

Қырқыншы тарау

Шығыс елдерінің екінші оразасы жайлы.....186

Қырық бірінші тарау

Алтын бұйымдар шебері Вильгельмнің туындысы және Қарақорымдағы хан ордасы жайлы.....189

Қырық екінші тарау

Нестор дінділер қалай сиқырлық көрсететін, христиан дінділердің Рубруктен бата алып, қызыл жұмыртқа мейрамы құлшылығына арнайы дайындаған ас-суды бөлісіп, ішіп-жегендері жайлы.....193

Қырық үшінші тарау

Вильгельм шебердің ауырғаны және де діндар Ион жайлы.....196

Қырық төртінші тарау

Қарақорым қаласы жайлы, Мангу хан туысқандарын шет елге қалай жібергені туралы.....199

Қырық бесінші тарау

Бізді бірнеше рет тергеуге алды, біз пұтқа табынушылармен айтысып, дауластық.....203

Қырық алтыншы тарау

Ару аруақтарға табыну күні хан бізді шақырғаны жайлы, татарлардың құлшылық рәсімі жайлы. Біздің қайтқан жолымыз жайлы.....209

Қырық жетінші тарау

Татарлардың бақсы-балгерлері және де олардың әдет-ғұрпы, жаман әдеттері жайлы.....212

Қырық сегізінші тарау

Ұлық мейрамы жайлы. Франк королі Людовикке Мангу ханның хаты жайлы. Вильгельмнің олдасының татарлар арасында қалғаны.....216

Қырық тоғызыншы тарау

Қарақорымнан Бату жеріне, одан Сарай қаласына дейін сапарладық.....221

Елуінші тарау

Сарайдан Албания, Лесги тауы, Темір қақпа және де басқа да жерлермен жүргенім жайлы.....225

Елу бірінші тарау

Араскар сапарын жалғастырдық. Наксуа қаласы, Сагенс және басқа да жерлер жайлы.....228

Елу екінші тарау

Евфраттан өткеніміз, Камф бекінісі, Кипр, Антиокия, Гирипольге қайтып келгеніміз.....232

Елу үшінші тарау

Өз сапарым жайлы, татарларға елші жіберу туралы Людовик корольге Триполиодан Вильгельм хат жолдағаны....234

Түсініктеме.....237